

АРБІТРАЖНИЙ КЕРУЮЧИЙ І СУДОВИЙ ЗБІР

Питання можливості несплати судового збору, є не аби яким популярним для арбітражних керуючих, адже зважаючи на спад ринку, відшукати інвестора, що готовий вкластися у фінансування судових тяжб арбітражного керуючого, є проблематичним.

Коли ставки судового збору були низькими, арбітражний керуючий міг ризикнути та використати власні кошти для сплати судового збору за ініційованими ним зверненнями, що направлені, в результаті, на збільшення ліквідаційної маси боржника. На сьогодні, із чинними ставками та станом ринку, такий ризик у більшості випадків є невиправданим, що і зумовлює вчинення арбітражним керуючим заходів на швидку ліквідацію, а не на повернення активів.

Разом з тим, навіть за чинного законодавства, на думку автора, існує можливість «ухилення» саме арбітражного керуючого від сплати судового збору без наслідків залишення без руху та повернення відповідних заяв.

Таким інструментом має бути інститут звільнення від сплати судового збору, що передбачений ст. 5 Закону України «Про судовий збір».

Згідно п. 7) ч. 1 ст. 5 цього Закону, від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються громадяни, які у випадках, передбачених законодавством, звернулися із заявами до суду щодо захисту прав та інтересів інших осіб.

Таким чином, з метою застосування цієї норми до заяви арбітражного керуючого мають бути забезпечені такі умови: *він має бути громадянином; повноваження такого арбітражного керуючого на подання вказаних заяв на захист прав та інтересів інших осіб має бути передбачено законодавством.*

Статус арбітражного керуючого, як громадянина, визначається ст. 97 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», згідно вимог якої арбітражними керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) *може бути громадянин України ...*

Цим же законом передбачено повноваження арбітражного керуючого, що виражаються у поданні відповідних заяв до суду на захист прав та інтересів інших осіб.

Так, згідно ст. 41 вказаного Закону Ліквідатор - фізична особа, яка відповідно до судового рішення господарського суду організовує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення вимог кредиторів у встановленому цим Законом порядку.

2. Ліквідатор з дня свого призначення здійснює такі повноваження: приймає до свого відання майно боржника, забезпечує його збереження; виконує функції з управління та розпорядження майном банкрута; проводить інвентаризацію та оцінку майна банкрута; аналізує фінансове становище банкрута; виконує повноваження керівника (органів управління) банкрута; очолює ліквідаційну комісію та формує ліквідаційну масу; *пред'являє до третіх осіб вимоги щодо повернення банкруту сум дебіторської заборгованості; подас до суду заяви про визнання недійсними правочинів (договорів) боржника; вживає заходів, спрямованих на пошук, виявлення та повернення майна банкрута, що знаходиться у третіх осіб.*

Щодо розпорядника майна, то його право на звернення до суду на захист боржника передбачено ч. 9 ст. 22 Закону, відповідно до якої розпорядник майна має право на подання до господарського суду позову щодо визнання недійсними правочинів (договорів), укладених боржником з порушенням порядку, встановленого цим Законом, а також позовів щодо визнання недійсними актів, прийнятих у процедурі розпорядження майном стосовно зміни організаційно-правової форми боржника.

Право арбітражного керуючого, у будь-якому процесуальному статусі, на звернення до суду передбачено також ст. 20 Закону, згідно якої правочини

(договори) або майнові дії боржника, які були вчинені боржником після порушення справи про банкрутство або протягом одного року, що передував порушенню справи про банкрутство, можуть бути відповідно визнані недійсними або спростовані господарським судом у межах провадження у справі про банкрутство за заявою арбітражного керуючого або конкурсного кредитора з певних підстав.

Отже, як бачимо, законом передбачені певні випадки звернення арбітражного керуючого до суду для захисту прав та інтересів боржника чи його кредиторів.

Вказані норми, щодо статусу арбітражного керуючого, як громадянина, а також щодо його повноваження, в контексті викладеної проблематики, беззмінно, як за змістом, так і за характером їх викладу, перейшли до Кодексу з процедур банкрутства, що дозволяє зазначений підхід звільнення сплати судового збору застосовувати і з набранням чинності останнього.

Єдиним контраргументом такого підходу, що дозволяє розглядати арбітражного керуючого, як особу, яка у випадках передбачених законом звертається до суду за захистом інтересів боржника чи кредиторів, є твердження опонентів, особливо представників суддівського корпусу, про те, що ліквідатор згідно тієї ж ст. 41 Закону виконує функції керівника банкрута, а відтак є його представником. Тобто такі його звернення не можна розглядати поза відносинами такого представництва. Як зазначено в одному із подібних судових рішень, арбітражний керуючий, як ліквідатор, виконує повноваження керівника юридичної особи-банкрута та в силу положень ч. 1 ст. 28 ГПК України є уповноваженою особою на подання та підписання касаційних скарг від імені боржника [4].

Але такий висновок є наслідком порушення логічного та граматичного способів тлумачення правових норм, які містить ст. 41 Закону.

Як бачимо із приведеної статті, такі повноваження ліквідатора, як *«виконує повноваження керівника (органів управління) банкрута»* та *«пред'являє до третіх осіб вимоги щодо повернення банкруту сум дебіторської*

заборгованості», а також інші повноваження, що окремо виділені законодавцем у переліку зазначеної статті, але за звичайних умов належать керівнику, є окремими повноваженнями, які ліквідатор виконує, як визначена судом особа, на захист прав та інтересів боржника, а не як керівник останнього. В іншому випадку законодавцю було б достатньо обмежитися лише вказівкою на повноваження *«виконує повноваження керівника (органів управління) банкрута»*, яке за звичайних умов включало би в себе і інші визначені вказаним переліком повноваження.

За загальноприйнятими правилами граматичного тлумачення, не допускається таке тлумачення норми, за якого та чи інша частина її тексту є лишньою і зміст норми міг би існувати і без цього тексту. З іншого боку, логічна конструкція розміщення цих повноважень у одному переліку свідчить про те, що вони є окремими та самостійними.

Таким чином, арбітражний керуючий, що є громадянином, який звертається у передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» випадках на захист інтересів боржника та/чи кредиторів, не в порядку представництва, а на виконання передбачених цим законом спеціальних повноважень арбітражного керуючого, є таким, що звільнений від сплати судового збору в силу закону, що і мають домагатися арбітражні керуючі незважаючи на небажання судів застосовувати таке очевидне тлумачення.

Список використаних джерел:

1. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>.
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
3. Кодекс з процедур банкрутства від 14.05.1992 № 2343-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.

4. Верховний Суд, ухвала від 05.01.2018, справа № 44/282-6. URL:

<https://www.pjs.org.ua/Review/71503585>.